

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди
Жешувський університет (Польща)
Педагогічний інститут Чендуського університету (КНР)**

Матеріали

II міжнародної науково-практичної конференції

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ВИЩОЇ І СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

11 квітня 2017 року

**Харків
ХНПУ
2017**

Отже, як наслідок, систематичне навчання прийому порівняння молодших школярів сприятиме успішному навчанню, розумінню навчального матеріалу та свідомому його засвоєнню; а також навчить учнів початкових класів: виділяти ознаки об'єкта на підставі зіставлення його з іншим об'єктом; визначати спільні та відмінні ознаки; відокремлювати важливі та неважливі ознаки.

Список використаних джерел

1. Бондаренко С. М. Учите детей сравнивать / С. М. Бондаренко // Педагогика и психология. – 1981. – № 9. – 96 с.
2. Лозова В.І. Теоретичні основи виховання і навчання : навч. посібник / В. І. Лозова, Г. В. Троцько. – 2-е вид. – Харків: «ОВС», 2002. – 400 с.
3. Поспелов Н. Н. Пути обучения операции сравнения / Н. Н. Поспелов // М. : Советская педагогика, 1979. – № 3. – С.101-103.
4. Смирнов А. А. Проблемы психологии памяти / А. А. Смирнов. – М. : Просвещение, 1966. – 423 с.
5. Соловьев И. М. Психология познавательной деятельности нормальных и аномальных детей. Сравнение и познание отношений предметов / И. М. Соловьев. – М. : Просвещение, 1966. – 224 с.
6. Ушинский К. Д. Собрание сочинений / К. Д. Ушинский. – М. : Изд-во Акад. пед. наук РСФСР, 1952. – Т.11. – 728 с.

УДК 37.014.5: 37.014.3

ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНЦІЙ У ЗАРУБІЖНІЙ ТА ВІТЧИЗНЯНІЙ НАУКОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ

А. С. Ткачов, м. Харків

У публікації визначено, що Д. Мертенс уперше висловив ідею про необхідність виокремлення ключових компетенцій та в своїй доповіді навів першу їх класифікацію. Також на основі аналізу сучасної наукової літератури встановлено, що вченими пропонуються різні класифікації ключових компетенцій. У публікації сформульовано авторські висновки щодо визначення структури та змісту цих компетенцій.

Ключові слова: ключові компетенції, вітчизняні науковці, зарубіжні вчені, науковий підхід, класифікація.

It has been revealed in the article that J. Mertens firstly expressed the idea of need for determination of key competencies and presented the first classification of them in his report. Based on the analysis of contemporary scientific literature, it has been determined that scientists give various classifications for key competencies. The article presents the author's own conclusions as for the structure and content of these competencies.

Key words: key competencies, Ukrainian scientists, foreign scientists, scientific approach, classification.

В умовах реформування системи шкільної освіти в Україні та інших країнах на засадах компетентнісного підходу значно загострюється проблема визначення ключових компетенцій, які мають бути засвоєні випускниками загальноосвітніх навчальних закладів. Для успішного впровадження цього підходу в освітню практику необхідно забезпечити упорядкування вітчизняними вченими відповідної

термінології. Для відпрацювання власної позиції щодо визначення основних ключових компетенцій доцільно проаналізувати точки зору з окресленого питання провідних зарубіжних та вітчизняних науковців.

Як встановлено під час проведення дослідження, ідею про необхідність виокремлення ключових компетенцій уперше в науковій літературі висловив німецький дослідник Д. Мертенс в опублікованій ним у 1974 р. доповіді «Ключові кваліфікації. Тези про навчання для сучасного суспільства» [1]. Слід уточнити, що в цій доповіді автор замість ключових компетенцій застосовує інше поняття – «ключові кваліфікації». Проте визначення цього поняття дає змогу сприймати його як синонім до терміну «ключові компетенції», який дослідник почав використовувати у своїх наукових працях більш пізнього періоду.

Вагомою заслугою Д. Мертенса є також те, що він розробив класифікацію ключових кваліфікацій, яку можна розглядати як першу класифікацію ключових компетенцій. Ця класифікація включає такі групи кваліфікацій (компетенцій): базові (уміння, які людина може використовувати як у професійній діяльності, так і у соціальному житті загалом); горизонтальні (здатність особистості ефективно використовувати інформацію та швидко опанувати роботу в різних царинах життєдіяльності); «широкі елементи» (знання й вміння, що застосовуються в багатьох видах професійної діяльності); кваліфікації, пов'язані з «фактором віку» (уміння, які необхідні для здійснення неперервного навчання й які, на думку автора, дозволяють подолати різницю в рівні обізнаності молодих та більш зрілих працівників) [1].

На основі врахування ідей Д. Мертенса зарубіжні вчені надалі розробили інші авторські класифікації ключових компетенцій. Поступово дефініція ключових компетенцій поширилась за межі професійної педагогіки, знайшовши застосування в усіх типах навчальних закладах, у тому числі в школах. Це поняття почали також активно використовувати в документах, в яких висвітлювались освітні стратегії в різних країнах.

Зазначимо, що в межах Федерального статистичного департаменту Швейцарії й Національного центру освітньої статистики США й Канади в 1997 р. було започатковано міжнародний проект «Визначення та відбір компетентностей: теоретичні й концептуальні засади» (скорочено – «DeSeCo»), до розробки якого було залучено групу експертів з різних галузей – освіти, бізнесу, праці, здоров'я, педагогічної психології, а також представників міжнародних, національних освітніх, державних та недержавних організацій [4]. При цьому експерти вивчали й питання визначення структури та змісту ключових компетенцій.

Одним з учасників цього проекту був відомий німецький психолог Ф. Вайнерт. У своїх працях він виокремив такі основні групи ключових компетенцій: базальні (загальнонавчальні вміння, інтелектуально-математичні вміння, уміння грамотно писати тощо); методологічні (уміння планувати свою діяльність; універсальна здатність успішно вирішувати проблеми, що виникають у процесі діяльності; грамотне використання різних засобів масової інформації; навички роботи з комп'ютером тощо); комунікативні (володіння рідною й іноземною мовами в письмовій та усній формах; ораторська майстерність тощо);

компетенції формулювати судження (навички критичного мислення; здатність формулювати багатовимірні судження про власну продуктивність та продуктивність діяльності інших людей тощо) [3].

У 2002 р. учасниками вказаного проекту за результатами його виконання було підготовлено стратегічний звіт, який містив ґрунтовні висновки та рекомендації щодо реалізації компетентнісного підходу. Цей звіт включав також докладний опис ключових компетенцій. Зокрема, експертами було виділено три категорії (групи) цих компетенцій: здатність діяти автономно; спроможність діяти інтерактивно; здатність діяти в соціально гетерогенних групах. У вказаному звіті також зазначено, що універсальність та стандартизація не усувають різноманітності змісту ключових компетенцій. Адже три визначені категорії (групи) цих компетенцій розбудовані на достатньо загальному, абстрактному рівні з тим, щоб їх зміст потім можна було конкретизувати для різних країн та соціальних груп населення. Крім того, у документі визнається, що специфіка й відносна важливість цих компетенцій можуть змінюватися в залежності від соціально-економічних і культурних чинників [2].

Як установлено в дослідженні, А. Хуторський запропонував такий список ключових компетенцій: ціннісно-сміслова (пов'язана з ціннісними орієнтирами учня); загальнокультурна (обізнаність у сфері культури, знання духовно-моральних основ життя людини); навчально-пізнавальна компетентність (знання й уміння організації, цілепокладання, планування, генерації ідей тощо); інформаційна (уміння самостійно шукати, аналізувати та відбирати необхідну інформацію тощо); комунікативна компетентність (знання необхідних мов, способів взаємодії з оточуючими й окремими людьми та подіями тощо); соціально-трудова (знання й досвід у сфері громадянсько-суспільної діяльності, сімейних стосунків та обов'язків); компетенція особистісного самовдосконалення (засвоєння способів фізичного, духовного й інтелектуального саморозвитку, емоційної саморегуляції та самопідтримки) [5]. До цього списку О. Овчарук додає ще такі ключові компетенції: здоров'язберігаюча (спрямована на збереження здоров'я людини); громадянська (орієнтація та участь у суспільно-політичному житті); підприємницька (здатність співвідносити власні економічні інтереси та наявні ресурси) [4].

Отже, під час проведення наукового пошуку встановлено, що зарубіжними й вітчизняними науковцями пропонуються різні точки зору стосовно складу та змісту цих компетенцій. Варто відзначити, що в умовах інтеграції України в європейський освітній простір вітчизняними науковцями важливо враховувати теоретичні та практичні доробки з цього питання зарубіжних фахівців. Водночас під час визначення складу цих компетенцій необхідно спиратися на результати всебічного аналізу історичних, культурних та економічних особливостей сучасного розвитку держави, урахувати її актуальні потреби. А в ситуації зміни цих потреб мають своєчасно змінюватися і підходи вітчизняних педагогів щодо структури та змісту ключових компетенцій. На підставі викладеного вище зроблено також висновок про те, що на сучасному етапі розвитку українського суспільства необхідно забезпечити оволодіння школярами такими ключовими компетенціями: ціннісно-сміслова, навчально-пізнавальна, інформаційно-герменевтична, комунікативно-організаційна, соціально-трудова, здоров'язбережувальна.

Список використаних джерел

1. Mertens D. Schlüsselqualifikationen. Thesen zur Schulung für eine moderne Gesellschaft / D. Mertens // Mitteilungen aus der Arbeitsmarkt- und Berufsforschung. – 1974. – Jg. 7, H. 1. – S. 36-43.
2. Rychen D. C. Key Competencies for Successful Life and Well-Functioning Society / D. C. Rychen. – Göttingen : Hogrefe and Huber Publishers. – 2003. – 206 p.
3. Weinert F. E. Concepts of competence (Contribution within the OECD project Definition and selection of competencies : Theoretical and conceptual foundations (DeSeCo) / F. E. Weinert. – Neuchatel : DeSeCo, 1999. – 35 p.
4. Овчарук О. В. Особливості запровадження компетентнісного підходу : досвід України та країн Європи / О. В. Овчарук // Інформаційні технології в освіті : зб. наук. праць. – Херсон : Херсонський державний університет, 2009. – Вип. 4. – С. 218-225.
5. Хуторський А. Ключові освітні компетентності / А. Хуторський. – Режим доступа : <http://osvita.ua/school/method/2340>.

УДК 371

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ГЕНДЕРНОГО ВИХОВАННЯ ПІДЛІТКІВ У ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

І. М. Трубавіна, м. Харків

Автор розкриває ступінь розробленості проблеми гендерного виховання в сучасній педагогічній науці, вплив факторів розвитку особистості на формування гендерної культури молоді, етапи, форми, методи та очікувані результати її формування в сучасній школі.

Ключові слова: гендерна культура, гендерне виховання, гендерні стереотипи, етапи гендерного виховання, форми та методи гендерного виховання

The article depicts the level of development of the problem of gender education in modern pedagogical science, the influence of personality development factors on the formation of the youth's gender culture, the stages, forms, methods and expected results of formation of it in the modern school.

Key words: gender culture, gender education, gender stereotypes, stages of gender education, forms and methods of gender education.

Виховання, соціалізація, розвиток особистості відбуваються під впливом різних чинників. Відзначимо, що у підлітковому віці надзвичайно великою є критичність дитини до батьків і дорослих, є прагнення до спілкування з однолітками, бажання довести всім свою дорослість, великою є небезпека засвоєння негативних моделей поведінки, зокрема, щодо гендерної нерівності на основі гендерних стереотипів, які масово тиражуються в підліткових групах за інтересами, ЗМІ, інтернеті, кліпах, у той час як моделі поведінки на засадах гендерної рівності не є предметом педагогічних досліджень і розповсюдження в макро- та мікросередовищі. До того ж не всі сім'ї здійснюють виховання дітей в умовах гендерної рівності в родині, що призводить до відтворення гендерних стереотипів у родині в силу незнання батьками засад поведінки на основі гендерної рівності. У такій ситуації батькам і педагогам повинна допомогти педагогічна теорія.